

nan tarkastelun avulla avattavissa olevista suurista kysymyksistä, jotka liittyvät kulutuskuulttuuriin nousuun, kapitalistisen tuotannon logiikoihin, globalisaatioon, representaatioiden politiikkaan, arkeen ja identiteetteihin.

Kaiken kontekstualisoinnin ohella Kortti tuottaa myös semioottisesti viritettyä luentaa tv-mainoksista. Mainokset näyttävät luennossa tiivistettyinä kulttuurisina teksteinä, joiden merkityksenannon on luontaista rakentua pelkistettyjen ja tehokkaiden sekä sosiaalisesti hyväksytyjen symbolien varaan. Näistä Kortti kiinnittää huomionsa erityisesti sukupuoleen liittyviin stereotyyppisiin. Tämä onkin tietystä mielessä "luonnollista", sillä moderni kulutuskuulttuuri on vahvasti liitetty naiseuteen miesten huolehtiessa "tuotannon sfäärin" toimintoista. Kulutuskuulttuuri ankkuroituu myös olennaisesti arkeen ja identiteettipoliittisiin käytäntöihin. Kortti toteaa, että naiset ovat arjen uhreja ja subjekteja (s. 235) viitaten tällä siihen tosiasiaan, että naiset ovat kuluttajina paitsi mainosviestinnän kohteita, myös sen symboleita. Naisvartalon käyttö oli "kuuskytliuvulla" keskeinen osa tv-mainosten retorista keinovalikoimaa – kuten nykyäänkin.

Kortin väitöskirja on totaalisuudessaan yllättävästi varsin "post-moderni" teos: kun lukijalle tarjotaan lautasella kaikkea mahdollista, hän voi poimia joukosta muutamia itseään kiinnostavia asioita ja koota niistä mieleisensä tarinan. Tässä mielessä teos rakentaa rikkaan aineisto- ja viittausuhteiden verkoston tulevienkin tulkintojen pohjaksi. Vaikka Kortin tekstin viimeistely olisi voinut olla huolellisempaa, ei lukiessa voi olla kunnioittamatta kirjoittajan kärsivällisyyttä ja kykyä nivoa valtavia aineistomääriä yksien kansien väliin sidotun tekstin tausta- ja viittausmateriaaliksi.

Kirjan ehdoton ansio on myös se, että sen kuvitukseen on todella paneuduttu kuvatekstien huolellista suunnittelua myöten. Lisäksi kirjan mukana tuleva 19-minuuttinen DVD-liite, joka sisältää kaikkiaan kahdeksantoista mainosspottia, tuo aiheeseen perehty-

jälle arvokasta lisämateriaalia. DVD:lle valittiin mainoksiin on liitetty tuotantotiedot ja luonnehdinnat siitä, miten juuri nämä esimerkit valtavat tutkimuksessa esiinnoitteja teemoja.

TANJA SIHVONEN

Venäjän journalismin lyhyt kultakausi

**Pietiläinen, Jukka:
THE REGIONAL NEWSPAPER
IN POST-SOVIET RUSSIA
Society, Press and
Journalism in the Republic
of Karelia 1985–2001.**

Tampere: Tampere University Press 2002. 532 s.

Taikasanat glasnost, perestroika ja Gorbatschov sekä niiden ympärillä käynyt positiivinen muutoskuhina innostivat monia ulkomaisia mediatutkijoita kääntämään katseensa liberalisoituvan Neuvostoliittoon 1980-luvun puolivälissä. Tässä glasnost-innoston synnyttämässä mediatutkimuksen aallossa on pitkään kulkenut myös tamperelainen Jukka Pietiläinen, jonka väitöskirja *The Regional Newspaper in Post-Soviet Russia* on kunnianhimoinen yritys ymmärtää neuvostoliittolaisvenäläisen journalismin muutosta Venäjän Karjalan lehdistössä.

Väitöskirjassa haetaan aluksi vauhtia modernista yhteiskunnasta ja modernisaation teoriasta. Kontekstin rakentelu ja muiden tutkijoiden näkemysten esittely on jopa sen verran perusteellista ja runsasta, että voi kysyä, onko kaikki todella tarpeen. Voi toisaalta myös kysyä, mikä loppujen lopuksi on Pietiläisen oma käsitys Neuvostoliitosta ja etenkin – sen määritelmä. Tutkijan omaa ääntä olisi voinut olla enemmän jo kirjan alkuluvuissa.

Viitekehysosan kiintoisinta antia on ehdottomasti luku neljä, jossa Pietiläinen esittelee Venäjän ja Neuvostoliiton mediahistoriaa. Se on tiivis, mutta samalla perus-

teellinen selvitys aiheesta. Ensimmäinen venäläinen sanomalehti julkaistiin 1702. Kaupallinen journalismi menestyi Venäjällä 1880-luvulta alkaen samaan tapaan kuin Länsi-Euroopassa. Bolshevikkien vallankumous muutti kaiken. Journalismista tuli osa kommunistisen puolueen taisteluarsenaalia, sen tehtävänä oli agitoida, propagoida ja organisoida. Neuvostojournalismissakin oli kuitenkin eri kausia. Pietiläisen mukaan suuri muutos tapahtui esimerkiksi vuosien 1925–1933 aikana. Stalinin kuoleman (1953) jälkeen alkoi ilmestyä uudenlaisia julkaisuja, kuten nuorten lehtiä. Hrushtshevin suojasäätiä seuranneella Brezhnevinkin kaudella valtaapitävön ote lehdistöstä taas tiukkeni.

Neuvostoliiton hajoaminen romahdutti sanomalehtien levikit. Pietiläisen mukaan alueelliset lehdet säilyttivät levikkinsä paremmin kuin valtakunnalliset julkaisut, ja aluelehdistä tuli lehdistön tärkein osa Venäjällä. Mutta eivätkö Moskovassa ilmestyvät lehdet, vaikkakin pienilevikkiset, edelleen kuitenkin dominoi Venäjän lehdistökenttää?

Joka tapauksessa Pietiläisen keskittyminen Venäjän Karjalan lehtiin on hyvä asia ja kiinnostaa varmasti myös kansainvälistä tutkijayhteisöä. Empiirisen tutkimuksen keskiössä ovat kaikki Venäjän Karjalassa ilmestyneet sanomalehdet. Pietiläinen keräsi juttunäytteet kahden vuoden välein vuosilta 1985–1999. Tarkastelun kohteena oli aina kaksi viikon mittaista jaksoa.

Vuotta 1985 voidaan pitää jo klassisena, itsestään selvänä Neuvostoliiton lähistorian tutkimuksen aloitusajankohtana. Se on usein määritelty Gorbatschovin glasnostin aloitusvuodeksi. Omiin empiirisiin tutkimuksiini ja kansainväliseen tutkimuskirjallisuuteenkin pohjautuen voin kuitenkin väittää, että venäläinen journalisti oli osoittanut muutoksen merkkejä jo aiemmin, 1970-luvun lopulla. Toisaalta neuvostoyhteiskunnan varsinainen avautuminen, etenkin kansalaisten vanhan pelon poistuminen, ajoittuu hieman myöhemmäksi noin vuoteen 1988.

Pietiläisenkin tutkimus todistaa, että entistä avoimempi keskustelukulttuuri näkyi Venäjän Karjalan lehtien palstoilla vasta 1989, jolloin yleisönosastokirjoittajat selvästi rohkaistuivat ja aiheet monipuolistuivat. (Vuosi 1988 ei ollut mukana tutkimusaineistossa.) Journalistinen aineisto alkoi kehentyä ja etenkin human interest-juttujen osuus nousi. Kiintoisa ilmiö oli myös ulkomaan uutisten väheneminen ja niiden lähdepuhjan laajeneminen Neuvostoliiton uutistoimistoista esimerkiksi ranskalaiseen AFP:hen. Perinteinen neuvostojournalismin syksyinen indikaattori osoitti myös muutoksen merkkejä; leikkuupuumuriutiset alkoivat lyhentyä.

Luonnollista oli, että myös journalistinen sanasto alkoi uusien aiheiden myötä muuttua, monipuolistua. Markkinatalous, parlamentarismi, seksi ja väkivalta ilmaantuivat lehtiin.

Selvimmän muutokset näkyivät kuitenkin vasta 1990-luvulla, jolloin sekä journalismin muoto että sisältö muuttuivat. Pietiläisen mukaan suurin muutos näkyi niin sanotuissa tutkivan journalismin jutuissa ja journalistien oman äänen kuuluvuudessa. Juttujen otsikoissa alkoi olla myös ironiaa ja huumoria. Vuoden 1991 ilmiö olivat lukuisat kysymys-vastaus -palstat. Vielä 1990-luvun lopun aluelehti-journalismissa oli kuitenkin yhä myös neuvostoaikaisia piirteitä, kuten "me"-kerrontaa ja kronologista narraatiota.

Pietiläisen mukaan Venäjän journalismin kultakausi jäi lyhyeksi (1989–1992). Jeltsinin valtakaudella tv:stä tuli Venäjällä selvästi ainoa tärkeä media, joka kanava kerrallaan on siirtynyt poliittisen johdon käsiin.

Talousromahdukset pienensivät 1990-luvulla sekä valtakunnallisten että alueellisten lehtien levikkejä entisestään. Vuodesta 1985 vuoteen 1999 Venäjän Karjalan lehdistörakenne muuttui kolmen puoluelehden systeemistä 14 erilaisen sanomalehden markkinoiksi. Lehdet segmentoituivat muun muassa iän ja sukupuolten mukaan. Viikkolehdet valtasivat markkinoita päivälehdiltä. Lehtimarkkinat ovat yhä kaukana stabiilista.

Pietiläisen määrällinen ja laadullinen analyysi Venäjän Karjalan sanomalehdistä tarjoaa monia kiintoisia avauksia myös alituttulla kulttuurienvälisen journalismin alalla. Pietiläinen vertasi esimerkiksi erästä *Helsingin Sanomien* ja *Karjalan Sanomien* samanaiheista juttua vuodelta 1993 ja löysi suuria esitystapaeroja. Karjalan Sanomien juttu muun muassa eteni kronologisesti, kun taas *Helsingin Sanomissa* tärkein asia kerrottiin aluksi.

Väitöskirja on suunnattu ennen kaikkea kansainväliselle tiedeyhteisölle, mikä on varmasti ollut oikea valinta. Kirjan tiivistelmä on kirjoitettu peräti neljällä kielellä: englanniksi, venäjäksi, suomeksi ja –esperantoksi. Kaikki ovat tekijän itsensä kirjoittamia. Hivnen harmillista vain on, että lyhyt suomenkielinen tiivistelmä on sekä kieleltään että sisällöltään nelikön heikoin.

TURO USKALI

Lapin luonnon muuttuvat tulkinnat

**Jarno Valkonen:
LAPIN LUONTOPOLITIikka
Analyysi vuosien
1946–2000 julkisesta
keskustelusta.**

Tampere: Tampere University Press
2003. 240s.

Jarno Valkosen sosiologian väitöskirjan aiheena on Lapin toisen maailmansodan jälkeisen ajan luonnonkäyttö ja varsinaisena kohteena luonnonkäyttöä koskevat kulttuuriset käsitykset ja diskurssit. Kohdettaan Valkonen lähestyy sanomalehtiaineiston kautta ja diskurssianalyysin keinoin. Tutkimuksen varsinaisena aineistona ovat neljän sanomalehden, *Aamulehden*, *Helsingin Sanomien*, *Lapin Kansan* ja *Pohjolan Sanomien*, sekä *Suomen Luonto* -lehden pääkirjoitukset. Sanomalehtiaineisto on kerätty otoksena vuosilta 1946–2000.

Valkonen jäsentää tutkimuskohdettaan sosiaalisen konstruktionismin viitekehyksestä käsin.

Valinta on tuttu viimeaikaisesta ympäristösosiologisesta tutkimuksesta. Aineistoaan Valkonen tutkii diskurssianalyysin keinoin, ja hän on rakentanut tutkimusasetelmansa pitkälti samaan tapaan kuin Pertti Alasuutari tutkimukseensa *Toinen tasavalta*.

Valkonen käy läpi aineistonsa viidessä luvussa, joista kukin käsittelee aineistoa rajatun näkökulman kautta. Niistä ensimmäisessä Valkonen tutkii aineistoaan taloudellisen argumentoinnin näkökulmasta, josta Lapin luonto on usein ymmärretty talouden resurssina. Sotienjälkeisessä resurssipuheessa luonnosta rakennetaan Lapin tuementulon perusta ja tulevaisuuden symboli. Analyysistä käy ilmi, miten matkailun näkökulmat alkavat ohjata puhetta Lapin luonnosta 1980-luvulta lähtien.

Toisessa analyysiluvussa Valkonen erottelee Lapin metsäkeskustelun kaudet kolmeen eli tehostamisen kauteen, metsäsuunnittelun kauteen ja luonnon monimuotoistamisen kauteen. On hauska lukea, miten Suomen Luonto perustelee Lokan ja Porttipahdan tekoaluiden rakentamista tehokkuuden nimissä 1950-luvun lopulla. Kolmannessa luvussa Valkonen tutkii Lapin maantieteellisiä ja maisemallisia kuvauksia. Analyysi tuo kiinnostavasti esiin sen, miten Lapin luonnosta on puhuttu kansallisvaltiollisessa ja alueellisessa kontekstissa. Seuraava luku analysoi tekstejä yleisen ja erityisen luonnon näkökulmasta. Viimeinen analyysiluku käy läpi poronhoidosta, erityisesti yliaidunnuksesta, käytyä keskustelua.

Lapin luontopolitiikassa Valkonen erottaa kolme "diskursiivista kautta", joista jokaisella Lapin luontoa on tematisoitu hieman toisista poikkeavalla tavalla. Ensimmäisellä, 1940- ja 50-lukujen kaudella Lapin luonto on kansallinen, taloudellinen ja haltuun otettava resurssi. Sotien jälkeen Lapin luonnonvarojen käyttö määriteltiin yksimielisenä kansallisenä projektina. Puhe Lapin rakentamisesta niivoutui ajalle tyypilliseen tehokkuusajatteluun.

Kuusikymmentäluvulla alkaneella toisella diskursiivisella kaudella käsitys Lapin luonnosta